

Rize İlinde Yapılan Süt Sığırcılığının Mevcut Durumunun Araştırılması*

Seyit SAVAŞ¹, Güler YENİCE²✉

1. Gıda Tarım ve Hayvancılık İlçe Müdürlüğü, Silivri, İstanbul, TÜRKİYE.
2. Atatürk Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Hayvan Besleme ve Beslenme Hastalıkları Anabilim Dalı, Erzurum, TÜRKİYE.

Geliş Tarihi/Received
21.03.2016

Kabul Tarihi/Accepted
18.04.2016

Yayın Tarihi/Published
24.04.2016

Öz: Bu çalışmada, Rize ilinde süt sığırcılığının genel özelliklerini, hayvancılığın genel durumunu ortaya koymak ve aksaklıkları tespit etmek amaçlandı. Araştırmanın temel materyalini Rize ili merkez köylerdeki büyükbaş hayvancılık faaliyetini aktif olarak sürdüren büyükbaş hayvancılık işletmelerinden anket metoduyla toplanan verileri oluşturdu. Rize’de büyükbaş hayvan sayısının 27.817 baş olduğu ve işletme başına düşen hayvan sayısının ise 1.2 baş olduğu tespit edildi. İncelenen işletme sahiplerinin eğitim durumuna bakıldığında, 149 adet işletme sahibinden 102 (%68.5) adedi ilköğretim mezunu iken, sadece 5 (%3.4) inin üniversite mezunu olduğu saptandı. İncelenen işletmelerde hayvancılık faaliyetinin yanında 137 (%91.9) işletme sahibinin tarımla da uğraştığı belirlendi. Sonuç olarak; Rize ilindeki hayvancılık faaliyetinin yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olduğu ve ildeki yetiştiriciler tarafından hayvan beslemenin karlı görülmemesi sebebiyle hayvancılığın yerini tarım sektörünün bir kolu olan çay yetiştiriciliğinin aldığı tespit edildi.

Anahtar Kelimeler: Süt sığırcılığı, Tarım sektörü, Rize, Türkiye.

Investigation of Current Situation of Dairy Cattle in Rize Province

Abstract: In this study, we aimed to; determine the general characteristics of dairy cattle farming, reveal the general condition of the animals, and identify deficiencies. The main material of the research was the primary data collected through surveys of livestock farming from the central villages of Rize. The number of cattle was 27.817 while the number of animals per livestock farming was 1.2 in Rize. Considering the status of educational level of breeders; 102/149 (68.5%) were primary school graduates, and only 5 (3.4 per cent) of them were identified as being a University graduate. In addition to livestock breeders, 137 (91.9%) of them were also dealing with agriculture. Consequently; it was determined in Rize province that, the livestock breeding has been suffering from the danger of extinction since the livestock breeding considered as being not profitable by breeders and thus the agricultural (tea) sector has mostly been preferred instead.

Keywords: Agriculture, Dairy Cattle, Rize, Turkey.

✉ Güler YENİCE

Atatürk Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Hayvan Besleme ve Beslenme Hastalıkları Anabilim Dalı, Erzurum, TÜRKİYE.
e-posta: gulerata@atauni.edu.tr

*Bu çalışma ilk isim yazarın Yüksek Lisans tezinden özetlenmiştir.

GİRİŞ

Hayvancılık faaliyeti; ekonomik değeri olan hayvanların yetiştirilmesi, hayvanlardan ürünler elde edilmesi ve bu ürünlerin pazarlanması olayıdır. Bir ülkenin hayvancılığını değerlendirirken, o ülkede mevcut hayvan ırkları ve hayvan başına elde edilen verim düzeylerine bakılmaktadır (1). Hayvanlardan istenilen düzeyde verim elde edebilmek için; öncelikle mevcut bölge ve işletme koşullarına uygun ırkların seçiminin doğru yapılması, genetik ilah çalışmalarına önem verilmesi ve verim üzerinde çok etkili olan bakım, besleme, barındırma gibi çevresel faktörlerin iyileştirilmesi gerekmektedir (2). Bakım koşulları ne kadar iyi tutulursa tutulsun, genetiği iyileştirilmemiş ırklarla çalışılması durumunda istenilen verime ulaşamayacağı unutulmamalı, çevresel faktörler ve genetik yapı birlikte değerlendirilmelidir (1).

Ülkemizde özellikle kırsal kesimlerde tarım ve hayvancılık çoğunlukla birlikte yürütülmektedir. Türkiye, tarım ve hayvancılık alanında yüksek potansiyele sahiptir. Ancak, tarım sektörünün aksine hayvancılık sektörü bu potansiyeli gerektiği gibi değerlendirememektedir. Tarımsal üretim konusunda dünyanın en iyi ülkeleri arasında olmamıza rağmen, ülke olarak hayvancılık sektöründe önemli sıkıntılar yaşanmaktadır (3). Tarım sektöründe, 1950-1960 yılları arasında özel teşebbüslerin desteklenmesiyle makineleşmenin hızı artmış, bu sayede bitkisel üretim durumumuz gelişirken hayvancılık sektörü aynı oranda gelişmemiştir (4). Hayvan popülasyonu 1980'li yıllara kadar genelde artmış, 1980'li yıllardan sonra aynı oranda artmamış hatta belirli zamanlarda gerilemiştir (5). Bununla birlikte, hayvancılık faaliyetleri ülkemizde çoğunlukla ilkel metotlarla yapılmakta ve bu sebeple hayvancılık sektörü en ufak değişimden olumsuz etkilenen, dolayısıyla güvenilirliğini yitiren bir sektör olarak değerlendirilmektedir (3).

Ülkemizdeki büyükbaş hayvancılığın ve hayvancılık işletmelerinin mevcut durumunu ortaya

koymayı amaçlayan birçok araştırma yapılmıştır (2,6-9). Bu çalışmalarda; işletmelerin genel durumu (2), işletmelerin yapısal özellikleri ve işletmecilerin sosyo-kültürel durumları (6), işletmelerde kullanılan yem çeşitleri, hayvanların beslenme alışkanlıkları (7), süt sığırları işletmelerinde beslenme hastalıklarına ilişkin yapısal durum (8), besi sığırları işletmelerinin ekonomik analizi (9) gibi değişik konular ele alınmıştır. Bununla birlikte, hayvancılığın neredeyse hobiye dönüştüğü ve hayvancılık potansiyeli olarak ta çok az bir değere sahip olan Rize ilinde büyükbaş hayvancılığın durumu hakkında çalışmalar yetersizdir. Bu sebeple, Rize ili hayvancılığı çalışmada temel olarak alınmıştır. Rize ilindeki hayvancılık potansiyeli irdelenerek, ülke hayvancılığı içerisindeki yerini, mevcut durumunu ve potansiyelini tespit etmek ve bu tespitler içerisinde varılan temel sorunlara eğilerek çözüm yolları aramak bu çalışmanın asıl amacını oluşturmaktadır.

MATERYAL ve METOT

Araştırma, Rize ilinde, merkeze bağlı 8 köyde, ana kitleyi temsil edecek şekilde gayeli olarak seçilen 149 adet süt sığırları işletmesinde yürütülmüştür. Merkeze bağlı Karasu köyünde 34, Muradiye köyünde 29, Küçükçayır köyünde 27, Ambarlık köyünde 24, Güzelyurt köyünde 16, Yeşildere köyünde 13, Çaykent köyünde 4, Çaybaşı köyünde 2 işletme araştırma bölgesini oluşturmuştur. Çalışmada, Rize İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, Türkiye İstatistik Kurumu, Rize Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği gibi konu ile ilgili kurumların güncel bilgilerinden de yararlanılmıştır. Araştırmanın verilerini oluşturan ve üreticilerle karşılıklı olarak yapılan anketlerin değerlendirilmesi için, bilgisayar ortamında genel bir veri tabanı oluşturulmuş ve sorulan sorulara göre genel bir kodlama planı hazırlanmıştır. Araştırma sonuçları mutlak ve oransal dağılımlar olarak verilmiştir. İşletmelerde faktör olarak ele alınan eğitim durumu, deneyim ve birey sayısına göre gruplandırma yapılmıştır. Ankete katılan kişilerin eğitim seviyeleri; okur-yazar değil,

ilkokul, ortaokul, lise ve yüksekokul olmak üzere 5 grupta değerlendirilmiştir. İşletme sahiplerinin ailedeki birey sayıları; 1-5 kişi, 6-10 kişi ve 10 kişi üzeri olmak üzere 3 gruba ayrılmıştır. İşletme sahiplerinin büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yapma süreleri 1-5 yıl, 6-10 yıl, 11-20 yıl, ve 20 yıl üzeri olmak üzere 4 grupta incelenmiştir.

İstatistiksel Analiz

Araştırmada elde edilen veriler özet istatistik şeklinde sunulmuştur. Ayrıca, "SPSS 20 for Windows" istatistik paket programı kullanılarak, ilgili veriler arasında (eğitim-hayvancılık örgütüne üyelik, eğitim-bireysel kayıt tutma, eğitim-mastitis kontrol programı uygulama) Ki-kare bağımsızlık testi uygulanmıştır. Bu test uygulanırken, hata payı 0.05 olarak alınmıştır. Yapılan Ki-kare analizinde, beklenen değerlerin %20'den fazlası 5'ten küçük olduğu için, eğitim durumu gruplarında okuma-yazma bilmeyen, ilkökul ve ortaokul mezunu grupları birleştirilerek 1.

grup, lise ve üniversite mezunu grupları birleştirilerek 2. grup oluşturulmuştur. Daha sonra tekrar yapılan Ki-kare analizinde beklenen değerlerin %5'ten küçük olması sebebiyle Fisher's Exact Testi uygulanmıştır.

BULGULAR

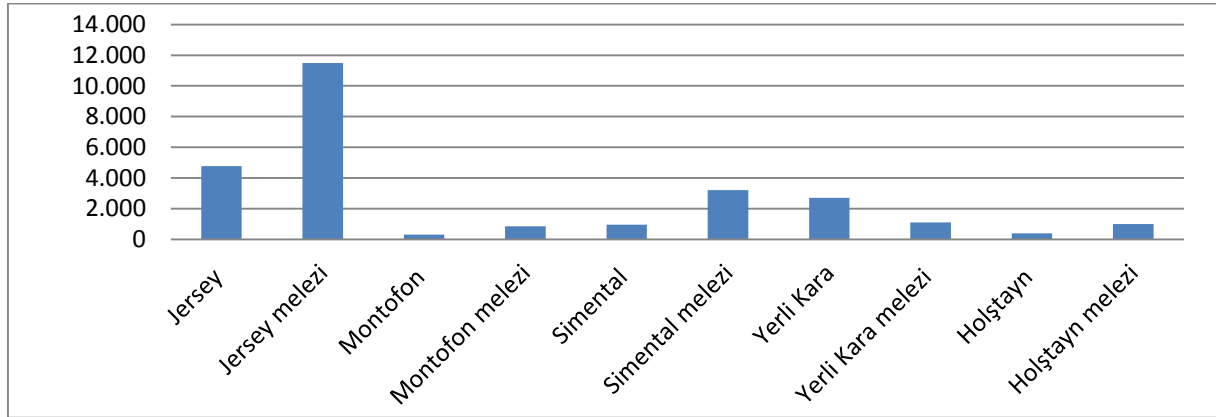
Rize ili Merkez ilçeye bağlı araştırma yaptığımız köylerdeki anket yapılan 149 adet hayvancılık işletmesinde, aile üye sayısı 1-5 kişi olan 135 (%90.6) işletmenin olduğu tespit edilmiş olup, ayrıntılar Tablo 1'de verilmiştir. İşletme sahiplerinden, 1-5 yıl mesleki tecrübeye sahip 21 (%14.1) işletme, 6-10 yıl mesleki tecrübeye sahip 17 (%11.4) işletme, 11-20 yıl mesleki tecrübeye sahip 106 (%71.1) işletme ve 20 yıldan uzun süredir hayvancılıkla uğraşan 5 (%3.4) işletme tespit edilmiştir (Tablo 1). Hayvancılık faaliyetinin yanında, 137 (%91.9) işletme sahibinin tarımla da uğraştıkları belirlenmiştir.

Tablo 1: Yetiştiricilerin aile üye sayısı, mesleki tecrübe süreleri ve yüzdeleri.

Table 1: The number of family members of breeders, professional experience time and percentages.

	Aile Üye Sayısı			Mesleki Tecrübe Süresi			
	1-5 kişi	6-10 kişi	10< kişi	1-5 yıl	6-10 yıl	11-20 yıl	20< yıl
Sayı	135	11	3	21	17	106	5
Toplam		149				149	
%	90.6	7.4	2.0	14.1	11.4	71.1	3.4
Toplam		100				100	

Rize ilinde Jersey ırkının çoğunlukta olduğu, az sayıda da Montofon ve Holştayn ırkı sığır bulunduğu tespit edilmiş olup, ayrıntılar Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Rize'deki güncel büyükbaş hayvan ırk ve dağılımları (baş).**Figure 1.** The numbers of cattle breeds and their distribution in Rize (head).

Araştırma bölgesinde, hayvancılığın en yoğun yapıldığı yerin 773 baş hayvan varlığı ile Karasu köyü olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Araştırma bölgesindeki toplam büyükbaş hayvan sayısı (boğa, buzağı, dana, düve, inek, tosun) 2.336 baş olarak belirlenirken,

toplam büyükbaş hayvancılık işletme sayısının 953 olduğu ve işletme başına düşen büyükbaş hayvan sayısının 1.9 baş olduğu tespit edilmiş olup, ayrıntılar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Araştırma bölgesindeki işletme sayısı, büyükbaş hayvan sayısı ve işletme başına düşen hayvan sayısı.**Table 2.** The number of farm, number of cattle and number of animals per farm in the research area.

Köyler	İşletme Sayısı	Büyükbaş Hayvan Sayısı	İşletme Başına Düşen Hayvan Sayısı
KARASU	158	777	4.9
AMBARLIK	126	340	2.6
KÜÇÜKÇAYIR	145	552	3.8
GÜZELYURT	24	39	1.6
MURADIYE	82	57	0.6
MURADIYE / Kömürcüler	57	84	1.4
MURADIYE /Mesudiye	39	75	1.9
MURADIYE / Orta	28	43	1.5
MURADIYE /Yeşildere	13	14	1
ÇAYKENT	1	6	6
ÇAYKENT /Güneşli	3	3	1
ÇAYKENT /Güneştepe	5	11	2.2
ÇAYKENT /Kasarcılar	117	98	0.8
ÇAYKENT /Kokulukaya	30	48	1.6
ÇAYKENT /Müdürlükler	41	53	1.2
ÇAYKENT /Üzümlü	19	26	1.3
ÇAYKENT /Yeşilıca	14	22	1.5
YEŞİLDERE	40	82	2
ÇAYBAŞI	11	6	0.5
Ortalama	953	2.336	1.9

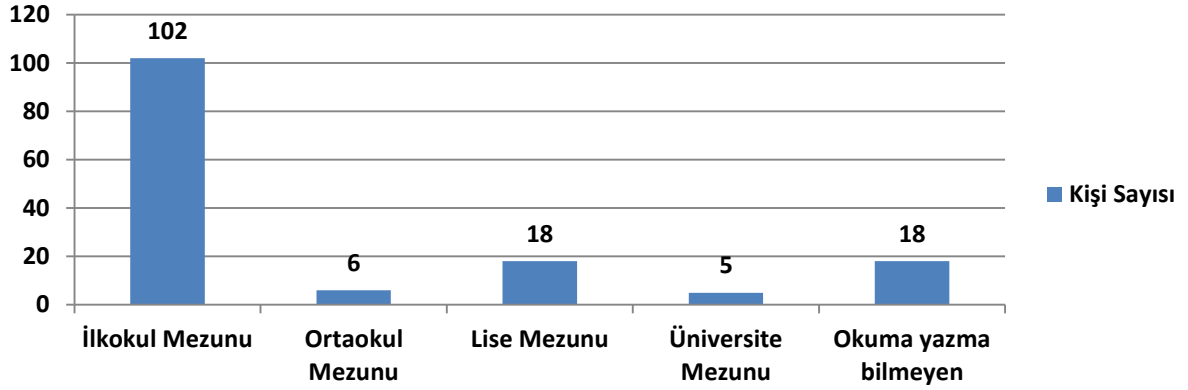
İşletme sahiplerinin eğitim durumları değerlendirildiğinde; 149 adet işletme sahibinden

büyük çoğunluğunun (%68.5) ilkokul mezunu olduğu bilgisine ulaşılmış olup, detaylar Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 2: Yetiştiricilerin eğitim durumları.

Figure 2: Education level of breeders.

Yetiştiricilerin Eğitim Seviyeleri

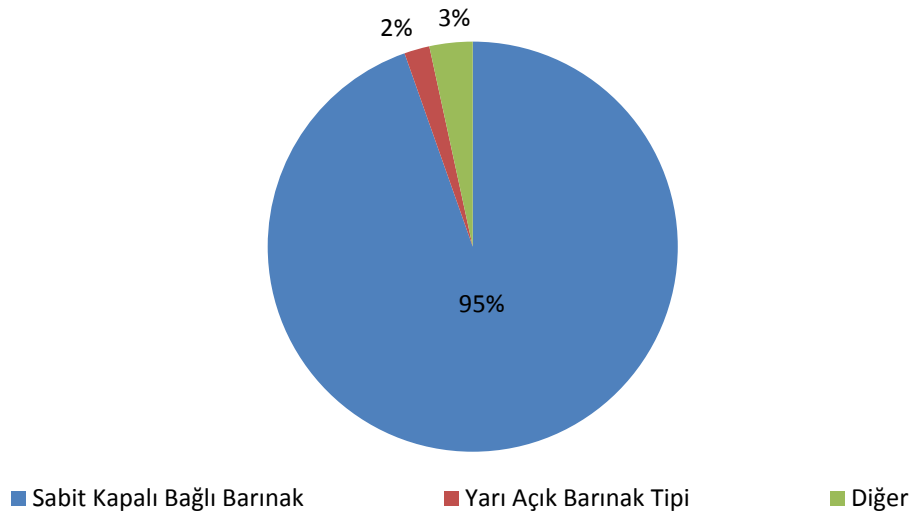
İşletme sahiplerinin herhangi bir hayvancılık örgütüne üyelik durumları incelendiğinde; 149 adet hayvancılık işletmesinden sadece 32 (%21.5) işletme sahibinin en az bir hayvancılık örgütüne üye olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, yetiştiricilerin eğitim durumu ile hayvancılık örgütüne üyelik durumu arasında bağımlılık olduğu ($P < 0.05$) gözlenmiştir. Eğitim seviyesi olarak, 1. grupta yer alan yetiştiricilerin %17.5'i hayvancılık örgütüne üye iken, 2. grupta yer

alan yetiştiricilerin ise %43.5'inin hayvancılık örgütüne üye olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma bölgemizde, 149 işletmeden 141 işletmede (%94.6) kapalı sabit bağlamalı barınak tipi tercih edildiği görülmüş olup, ayrıntılar Şekil 3'te verilmiştir. Barınak şartları bakımından, sadece 7 (%4.7) işletmede havalandırma bacasının olduğu, 18 işletmede (%12.1) ise havalandırma penceresinin var olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 3. Araştırma bölgesindeki barınak tipleri ve dağılımları.

Figure 3. The housing types and their distributions in the research area.

İncelenen hayvancılık işletmelerinden, altlık kullanmadığını bildiren 131 işletme %87.9'luk kısmı kapsarken, altlık olarak saman kullanan işletmelerin oranı %4.7 ve kuru ot kullanan işletmelerin oranı ise %4 olarak tespit edilmiştir. İşletmesinde yataklık kullanan işletme sayısı 10 adet (%6.7) olarak tespit edilmiş ve yataklık kullanmayan 139 adet işletmenin (%93.3) ise, her gün hayvanların altını temizledikleri bilgileri edinilmiştir.

İncelenen işletmelerden, 121'i (%81.2) yılda en az bir kez ahırda genel temizlik yaptığını ve 28 (%18.8) işletmenin ise yılda en az iki kez genel ahır temizliği yaptığı; temizlik sırasında 98 (%64.4) işletmede kireç kullanıldığı, 16 (%10.7) işletmede ise kimyasal ilaç kullanıldığı saptanmıştır. İşletmelerden, 58 (%38.9) adedinde yeni doğan buzağılara altlık olarak saman kullanıldığı, 86 (%57.7) işletmede ise buzağı altlığı olarak kuru ot kullanıldığı tespit edilmiştir.

İşletmelerden, 143 (%96) adedinde kaba yemin dışarıdan alındığı, kesif yemin ise tamamının dışarıdan satın alındığı tespit edilmiştir. Yine, 145 (%97.3) işletmede su kaynağı olarak şebeke suyu kullanıldığı, hayvanların merada olduğu dönemde ise, 129 (%86.6) işletmenin meralardaki doğal su kaynaklarını kullandıkları tespit edilmiştir.

İncelenen 149 işletmeden 130'unda (%87.2) yetiştiricilerin hayvanları kendi bilgi ve tecrübelerine dayanarak beslediği ve işletmelerin büyük çoğunluğunun hayvan başına toplam 5-10 kg/gün yem verdikleri tespit edilmiştir. İşletmelerin 133'ü (%89.3) yemleri bir depoda muhafaza ettikleri bilgisini vermişlerdir.

Araştırma bölgesindeki 136 (%91.3) işletmede, hayvanların doğumdan iki ay önce kuruya çıkarıldığı ve 129 (%86.6) işletmede ise, yeni doğan buzağuların iki ay anneleriyle birlikte bırakıldığı tespit edilmiştir. Gebe ineklere septisemi aşısı yaptıran işletme sayısı 16 (%10.7) iken, yeni doğan buzağılara septisemi serumu uygulatan işletme sayısı ise 32 (%21.5) olarak belirlenmiştir. Ayrıca, doğumdan sonra ilk sekiz saat içerisinde buzağılara ağız sütü (kolostrum) verebilen işletme sayısının 126 (%84.6) olduğu belirlenmiştir. İşletmelerin büyük çoğunluğunda (%91.9) buzağuların

ağız sütünü kendisinin direkt anayı emerek aldığı tespit edilmiştir.

Buzağuları doğumdan iki ay sonra sütten kesen işletme sayısı 126 (%84.6) olarak belirlenirken, incelenen işletmelerin 77 (%51.7) sinin yeni doğan buzağılara 4. haftadan sonra kaba yem ya da kesif yem vermeye başladıkları tespit edilmiştir. Buzağılara kaba yem olarak saman veren işletme sayısı 80 (%53.7), fabrika yemi veren işletme sayısı 36 (%24.2) ve kuru ot veren işletme sayısı 33 (%22.1) olarak belirlenmiştir. İşletmelerden 83 (%55.7) ünde doğumdan iki hafta sonra buzağılara su verilirken, 22 (%14.8) işletmede ilk haftadan itibaren su verildiği tespit edilmiştir.

İncelenen 149 büyükbaş hayvancılık işletmesinden 131 (%87.9) inde düzenli veteriner hekim kontrolü yapılmadığı, 6 (%4) işletmede ise, suni tohumlama faaliyetlerinin devlet desteğiyle sınırlı olduğu belirlenmiştir. İşletmelerden 137 (%91.9) sinde hayvanlara ait bireysel kayıt tutulmadığı tespit edilmiş olup, bireysel kayıt tutma durumunun yetiştiricilerin eğitim durumları ile ilişkili ($P<0.05$) olduğu gözlenmiştir. Eğitim düzeyi düşük (okuma yazma bilmeyen, ilkokul ve ortaokul mezunu) yetiştiricilerin yalnızca %5.6'sı bireysel kayıt tutarken, bu oran eğitim seviyesi yüksek olan (lise ve üniversite mezunu) yetiştiricilerde ise, %21.7 olarak tespit edilmiştir.

İşletmelerin ortalama günlük süt verimleri incelendiğinde ise; 120 (%80.5) işletmenin ortalama günlük süt veriminin 10 litreden az, 11 (%7.4) işletmenin ise 20 litreden az olduğu belirlenmiştir. İşletmelerden 141 (%94.6) inde hayvanlardan sütün elle sağıldığı ve 126 (%84.6) işletmenin ise, sağımdan önce meme temizliği yapmadığı saptanmıştır. İşletmelerden 135 (%90.6) inde Mastitis kontrol programı uygulanmadığı tespit edilmiş olup, Mastitis Kontrol Programı uygulamanın; yetiştiricilerin eğitim durumları ile ilişkili olduğu ($P<0.001$) görülmüştür. Mastitis kontrol programı uygulama oranları eğitim düzeyi düşük yetiştiricilerde %3.2 iken, eğitim seviyesi yüksek yetiştiricilerde %43.5 olarak tespit edilmiştir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Rize ilinde büyükbaş hayvan sayısı gün geçtikçe azalmış, geçmişte yüzbinlere yakın olan büyükbaş hayvan sayısı bugünlerde 27.000'lere kadar düşmüştür. Genelde, ırk olarak Jersey ırkı tercih edilmekte olup, az sayıda da Montofon ve Holştayn ırkı sığır bulunmaktadır. İşletme bazında ve pazara yönelik olarak yapılan hayvancılık ilde ikinci ekonomik faaliyet olarak sürdürülmekte ve özellikle çay üretiminin yapılamadığı yüksek kesimlerde yoğunlaşmaktadır.

Ülkemizde hayvancılık başlı başına gelir kaynağı olarak düşünülmemekte, hayvancılık faaliyeti yürüten işletmelerin büyük çoğunluğu aynı zamanda tarım faaliyetleriyle de ilgilenmektedir. Tarım ve hayvancılık faaliyetlerini birlikte yürüten yetiştiricilerin oranı Bakan (10) tarafından Ağrı ilinde %83.1, Akkuş (11) tarafından Konya ilinde %64.11, Bayındır (12) tarafından Van ilinde %86.5, Akman (13) tarafından Kars ilinde %86.3, Hozman (14) tarafından Sivas ilinde %50.3, Oğuz ve ark. (8) tarafından Burdur ilinde %69.9 bulunurken, sunulan çalışmada tarım ve hayvancılık faaliyetlerini birlikte yürüten yetiştiricilerin oranı %91.9 olarak tespit edilmiş olup, Rize'de de durumun diğer illere benzer olduğunu göstermektedir.

Türkiye'de hayvancılık faaliyetiyle uğraşan kesimin eğitim seviyesi çoğunlukla ilkököl seviyesindedir (1,9,11,12). Rize ilinde de benzer şekilde işletme sahiplerinin %68.5 gibi yüksek bir oranda ilkököl mezunu olduğu tespit edilmiştir. Büyükbaş hayvancılığın yoğun bir şekilde yapıldığı illerden Erzurum-Kars yöresinde hayvan yetiştiricilerinin mesleki tecrübe sürelerinin ortalaması 17.9 yıl olarak bildirilmiştir (9). Ağrı ilinde 24.3 yıl (10), Van ilinde 21.4 yıl (12), Kars ilinde 31.6 yıl (13) olup, genel olarak hayvancılıkla uğraşan kesimin 10 yıl üzeri bir tecrübeye sahip oldukları görülmektedir. Rize ilinde de yetiştiricilerin %71.1'inin 10-20 yıl arasında mesleki tecrübeye sahip oldukları tespit edilmiştir.

Türkiye'de iklim şartlarından dolayı genelde kapalı bağlı ve duraklı ahır tipi kullanılmaktadır.

Kapalı bağlı ve duraklı barınak tipi kullanım oranları, Kars-Erzurum yöresinde %51.9 (9), Ağrı'da %97.17 (10), Konya'da %80.53 (11), Van'da %97.1 (12), Sivas'ta %47.4 (14), Aksaray'da %90.8 Ankara'da %77.4 (15), Mersin'de %54.38 (16), Tekirdağ'da %91 (17), Uşak'ta %76 (18) olarak bildirilmiştir. Rize ilinde de benzer şekilde, iklim koşulları nedeniyle yetiştiricilerin %94.6'sının kapalı bağlı duraklı ahırları tercih ettiği bilgisine ulaşılmıştır. Bununla birlikte, araştırma bölgesinde sadece 7 (%4.7) işletmede havalandırma bacasının olduğu, 18 işletmede (%12.1) ise havalandırma penceresinin bulunduğu tespit edilmiş olup, barınaklarda havalandırmaya gerekli özenin gösterilmediği söylenebilir. Dolayısıyla, nefes almanın bile zor olduğu, hayvanları solunum sistemi enfeksiyonlarına yatkın hale getiren, havasız, hayvan refahına uygun olmayan barınakların varlığı halen çoğunluğu oluşturmaktadır.

Günümüz hayvancılığının en önemli sorunlarından birisi, işletme yapılarının küçük ölçekli olması ve buna bağlı olarak örgütlenme konusunda henüz istenilen seviyeye ulaşamamasıdır (19). Kooperatifleşme ya da örgütlenmenin Türkiye'de tam anlamıyla yapılması yetiştiricilerimizin pazarlama sıkıntısını büyük ölçüde çözecektir. İşletme sahiplerinin hayvancılık örgütüne üyelik yüzdeleri; Kırşehir'de %40 (20), Ağrı %17.67 (10), Konya'da %66.24 (11) olarak bildirilirken, araştırma bölgesinde bu oran benzer şekilde %21.5 gibi düşük bir seviyede tespit edilmiştir.

Hayvancılık sektörümüzün diğer bir sorunu da yetiştiricilerin bireysel kayıt tutma konusuna yeterli ilgiyi göstermemeleridir. İşletmelerde, hayvanlar için bireysel kayıt defteri tutma yüzdeleri; Bingöl'de %37.2 (2), Ağrı'da %81.13 (10), Konya'da %32.6 (11), Ankara'da %48.4, Sivas ilinde %54 (14), Aksaray'da %79.6 (15) olarak bildirilmiştir. Araştırma bölgesinde ise, bireysel kayıt tutma oranı %8.1 olarak tespit edilmiş olup, diğer araştırmalardan düşük olduğu gözlenmiştir. Bu durumun, araştırma bölgesinde işletme başına düşen hayvan sayısının az olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Hayvan yetiştiriciliğinde en büyük gider ayağını yem masrafları oluşturmaktadır. Yetiştiricilerin kaba yemi işletmelerinde kendilerinin ürettiği olması ekonomik açıdan rahatlık sağlamaktadır. Bingöl ilindeki yetiştiricilerin ortalama %90.0'unun kaba ve kesif yemi dışarıdan aldıkları bildirilmiştir (2). Van ilinde işletmelerin %41.3'ünün (12), Konya ilinde %65'inin (11), Giresun ilinde ise %56'sının kaba yemi kendisinin ürettiği bildirilmiştir (7). Rize ilinde ise, işletmelerde kaba yem ihtiyacının %96 oranında, kesif yemin ise tamamen dışarıdan temin edildiği tespit edilmiştir. Yetiştiricilerin kaba yem temin şekli bölgenin tarım arazilerinin kullanımıyla bağlantılı olarak değişmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun, Rize ili tarımsal verilerine göre ildeki toplam arazinin ancak %15.2'lik kısmı tarıma elverişlidir. Tarım arazilerinin toplamı 143.842,32 dekar olup, %91'inde çay bitkisi yetiştirilmektedir. Rize ilinde, tarım arazilerinin büyük oranda çay üretimine ayrılmış olması, kaba yem üretiminde azalmaya ve yetiştiricilerin dışarıya bağımlı kalmasına neden olmaktadır.

Süt sığırcılığında, hayvanların yeni doğuma ve laktasyon dönemine hazırlanabilmeleri için kuru dönem uygulaması önem taşımaktadır. Muş'ta yetiştiricilerin %38.7'si doğuma 2 ay kala inekleri kuruya çıkartırken, %46'sı kendiliğinden sütten kesilene kadar sağdıklarını beyan etmişlerdir (21). Bu oranlar, Giresun yöresindeki işletmelerde sırasıyla %82.8 ve %17.2 olarak bildirilmiştir (7). Ankara ve Aksaray Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliklerine üye süt sığırcılığı işletmelerinde, ineklerin en erken doğuma 3 ay kala kuruya çıkarıldıkları bildirilmiştir (15). Tekirdağ'da kuruda kalma süresi işletmelerin %46'sında 2 ay, %45'inde 3 ay olduğu bildirilirken (17), Sivas'taki işletmelerin ise, %69.9'unun hayvanlarını doğumdan 2 ay önce kuruya çıkardıkları bilgisi verilmiştir (14). Araştırma bölgesinde ise, işletmelerin %91.3'ünde ineklerin doğumdan 2 ay önce kuruya çıkarıldığı bilgisine ulaşılmıştır.

Doğumdan sonraki 3-8 haftalık yaşlarda sütten kesilen buzağılara, 10. günden itibaren buzağı başlangıç yeminin verilmesi önerilmekte, rumen

gelişmesinin sağlanması için ise, 3. haftadan itibaren kaliteli kaba yem verilmesi gerektiği bildirilmektedir (22). Çalışmada, Rize ilinde işletmelerin %84.6'sında buzağuların doğumdan 2 ay sonra sütten kesildiği tespit edilmiştir. Benzer şekilde, doğumdan iki ay sonra buzağuları sütten kesen işletmelerin oranları Sivas ilinde (14) %90.25, Bursa ilinde (23) %47.5, Giresun yöresinde %47.5 olarak bildirilmiştir (7). Araştırma bulgularımızdan farklı olarak, Van ilinde buzağuların sütten kesim zamanı oldukça uzun olup işletmelerin %44.9'unda doğumdan beş ay sonra buzağuların sütten kesildiği bildirilmiştir (12). Burdur ilindeki buzağılara, ortalama 9 gün içinde buzağı başlangıç yemi ve ortalama 38 günlük yaşta ise kaba yem vermeye başlandığı bildirilmiştir (8). Tugay ve Bakır (7), çalışmalarında Giresun ilindeki işletmelerin %98.9'unun buzağılara büyütme yemi vermediğini tespit etmişlerdir. Ankara'daki işletmelerin %15.3'ünün ilk hafta, %25.4'ünün ikinci hafta, %32.2'sinin 20-30 gün arasında kaba yem vermeye başladıkları bildirilmektedir (15). Sunulan çalışmada, Rize ilinde işletmelerin %51.7'sinin buzağılara 4. haftasından itibaren kaba yem yada kesif yem vermeye başladıkları, işletmelerin %53.7'sinde buzağılara kaba yem olarak saman verildiği, %24.2'sinde ise fenni yem, %22.1'inde de kuru ot verildiği bilgileri edinilmiştir.

Sonuç olarak; araştırma bölgesinde hayvancılıkla uğraşan çiftçilerimizin geleneksel metotlarla hayvancılık yaptıkları, bunun doğal sonucu olarak ta hayvancılığın bitme noktasına geldiği gözlemlenmiştir. İlde hayvancılığın korunması ve geliştirilmesi için; a) ilin coğrafi yapısı dikkate alınarak, bölgede büyük ölçekli hayvancılık işletmeleri kurulumunun teşvik edilmesi, b) bu işletmelerin özellikle bölgedeki kaba yem ihtiyacının karşılanması için kendi yem bitkilerini üretmeleri konusunda teşvik edilmesi, aynı zamanda, c) bu yolla bölgeye uyum sağlamış Jersey ırkının korunması, ve d) yetiştiricilerin bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi amacıyla koruyucu ve eğitici veteriner hekim hizmetlerine ağırlık verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

KAYNAKLAR

1. Tanay E., 2014. Erzurum ili büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığının mevcut durumu ve yapısal özellikleri. Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Türkiye.
2. Daş A., İnci H., Karakaya E., Şengül AY., 2014. Bingöl ili damızlık sığır yetiştiricileri birliğine bağlı sığırcılık işletmelerinin mevcut durumu. Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi, 3, 421-429.
3. Saçlı Y., 2007. AB'ye uyum sürecinde hayvancılık sektörünün dönüşüm ihtiyacı. T.C Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı.
4. Kanca OC., 2012. 1950-1960 arası Türkiye'de uygulanan sosyo-ekonomik politikalar. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9, 47-63.
5. TİGEM, 2013. Hayvancılık Sektör Raporu. 1-50.
6. Kaygısız A., Tümer R., Orhan H., Vanlı Y., 2010. Kahramanmaraş ili süt sığırcılık işletmelerinin yapısal özellikleri işletmelerin sosyal ve kültürel durumları. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 41, 39-44.
7. Tugay A., Bakır G., 2009. Giresun yöresindeki sığırcılık işletmelerinde kullanılan yem çeşitleri ve hayvan besleme alışkanlıkları. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 40, 37-47.
8. Oğuz FK., Oğuz MN., Sipahi C., 2013. Burdur ili süt sığırcılık işletmelerinde hayvan besleme ve beslenme hastalıklarına ilişkin yapısal durum. Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, 84, 7-19.
9. Aydın E., 2011. Kars ve Erzurum illeri sığır besi işletmelerinin ekonomik analizi. Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Türkiye.
10. Bakan Ö., 2014. Ağrı ili süt sığırcılığı işletmelerinin yapısal özellikleri. Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Türkiye.
11. Akkuş Z., 2009. Konya ilindeki süt sığırcılığı işletmelerinin yapısal özellikleri. Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Türkiye.
12. Bayındır A., 2008. Van ilindeki büyükbaş hayvan işletmelerinde bakım besleme yöntemlerinin belirlenmesi ve çiftçilerin hayvan besleme hakkındaki bilgi düzeylerinin tespit edilmesi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Türkiye.
13. Akman FB., 2013. Sarıkamış yöresinde büyükbaş hayvan yetiştirici bilgilerine dayanarak beslenme durumunun değerlendirilmesi. Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Türkiye.
14. Hozman SB., 2014. Sivas ili damızlık sığır yetiştiricileri birliğine üye süt sığırcılığı işletmelerinde hayvan besleme uygulamaları. Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Türkiye.
15. Tatar A., 2007. Ankara ve Aksaray damızlık sığır yetiştiricileri il birliklerine üye süt sığırcılığı işletmelerinin yapısı ve sorunları. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Türkiye.
16. Erkan M., 2005. Mersin yöresindeki büyükbaş hayvancılık tesislerinin mevcut durumu ve bu tesislerde ortaya çıkan atıkların yarattığı çevre kirliliği üzerine bir araştırma. Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Türkiye.
17. Soyak A., Soysal M., Gürcan E., 2007. Tekirdağ ili süt sığırcılığı işletmelerinin yapısal özellikleri ve bu işletmelerdeki siyah alaca süt sığırlarının çeşitli morfolojik özelliklerine üzerine bir araştırma. Tekirdağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 4, 297-305.
18. Köse K., 2006. Uşak ili damızlık sığır yetiştiriciler birliğine kayıtlı işletmelerinin genel yapısı. Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Türkiye.
19. Umut G., 2015. Amasya damızlık sığır yetiştiricileri birliğine üye yetiştiricilerin ayım ve eğitim faaliyetlerindeki tutum ve davranışların incelenmesi. Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi, 1, 1-9.
20. Çelik C., 2014. Kırşehir ili merkez ilçede sığır besiciliği yapan işletmelerin ekonomik analizi. Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Türkiye.
21. Şeker İ., Tasalı H., Güler H., 2012. Muş ilinde sığır yetiştiriciliği yapılan işletmelerin yapısal özellikleri. Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, 26, 9-16.
22. Tüzemen N., Yanar M., 2013. Buzağı yetiştirme teknikleri. Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi ders yayınları, 4. baskı.

23. İnal H., 2014. Bursa ili Büyükorhan ilçesinde damızlık sığır yetiştiricileri birliği ve merkez kooperatife kayıtlı sığırcılık işletmelerinin incelenmesi ve karşılaştırılması. Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Türkiye.